

Bilsem Rehber Öğretmenlerinin Kariyer Danışmanlığı ÖzYeterlikleri, Mesleki Beklentilerinin Karşılanması ve Özel Yeteneklilerle Etkinliklere Katılımları Arasındaki İlişki

The Relationship Among Sacs Guide Teachers' Career Counseling Self-Efficacy, The Fulfillment Of Their Professional Expectations, and Their Participation İn Activities With Gifted And Talented Students

Soner Akyüz¹, Fatma Yıldırım²

¹*Soner Akyüz, Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi, sonerb2525@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-7481-8700>)*

²*Fatma Yıldırım, fatmayl1056@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-1981-1765>)*

Geliş Tarihi: 28.04.2024

Kabul Tarihi: 19.10.2025

ÖZ

Bu araştırmanın amacı BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri ile mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanmasının kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterliklerini yordayıp yordamadığını bulmakla birlikte cinsiyet, yaş, mesleki deneyim süresi ve eğitim düzeyi ve mezun olunan lisans programı değişkenlerinin, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması ve kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterliklerine göre farklılaşma durumunu incelemektir. Bu amaçla BİLSEM’de görev yapan 260 rehber öğretmen/psikolojik danışman ile çalışma yürütülmüştür. Araştırmanın amaçları doğrultusunda kolerasyon, regrasyon, bağımsız örneklem t-testi, Anova testi analizi yapılmıştır. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterlik düzeylerinin, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması ve özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri bağlamında anlamlı farklılığa sahip olduğu görülmüştür. Özel yetenekliler ile aktivitelere katılma, cinsiyet, yaş, mesleki deneyim süresi, mezun olunan lisans programı ve eğitim düzeyinin öz-yeterlik üzerinde anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Son olarak regrasyon anazi sonucunda modelin anlamlı olduğu fakat BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların, özel yetenekliler ile aktivitelere katılımlarının, kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterlik düzeyini yordama gücüne sahipken mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması yordama gücüne sahip olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenek, psikolojik danışman, kariyer psikolojik danışmanlığı, öz-yeterlik.

ABSTRACT

This study explored whether school administrators' fulfillment of professional expectations and participation in activities with gifted students predict the career psychological counseling self-efficacy of guidance counselors and psychological counselors in BİLSEMs. It also examined if factors such as gender, age, experience, education, and undergraduate program influenced these variables. The research involved 260 guidance counselors from BİLSEMs. Analyses, including correlation, regression, independent samples t-test, and ANOVA, showed significant differences in career psychological counseling self-efficacy based on professional expectation fulfillment, participation in activities with gifted students, gender, age, experience, undergraduate program, and education level. Regression analysis indicated the model was meaningful, but while participation of guidance teachers and psychological

counselors working in BİLSEMs in activities with gifted students predicted career psychological counseling self-efficacy, the fulfillment of their professional expectations by school administrators did not have predictive power.

Keywords: Giftedness, special talent, psychological counselor, career psychological counseling, self-efficacy.

GİRİŞ

Toplumsal değişimlerin hızlı yaşandığı, teknolojik, sosyal ve kültürel alanlarda yeni gelişmelerin olduğu, yaşamın insanlar açısından daha zorlayıcı ve karmaşık bir duruma dönüştüğü yeni çağda bireyler bu dönüşüme ayak uydurmaya çalışırken hem fiziksel hem de psikolojik sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların aşımı ancak etkin öz-yönetimi ve sorun çözme becerilerini geliştirmekle mümkündür. Yeni çağ dönüşümünün etkilerini tolere etme ve gerekli becerileri kazanma yolunda rehberlik ve psikolojik danışmanlığın yeri oldukça önemlidir (Hassouneh & Alzoubi, 2019). Rehberlik ve psikolojik danışmanın amacı bireyin kendisi ve çevresi ile ilgili doğru bilgiler edinerek, bireyin bilgileri özümsemesi, davranışlarına yansıtması ve sorunları çözebilecek beceriye ulaşması, kişisel gelişimine yardım etmektir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, bireylerin başarılı, mutlu, yaratıcı ve etkin olmalarına yönelik destek sağlamaktadır. Ayrıca, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, psikolojik ve sosyal tabanlı toplumsal değer ve beklentilerin uyum içinde gelişimini sağlamada bütünsel bir yaklaşımı, amaç edinip eğitim kurumlarına katkı sağlamaktadır ((Tan, 1992; Türkoğlu, 1997). Bu bağlamda rehberlik ve psikolojik danışma, eğitim hizmetlerinin geliştirilmesinde ve sorunların iş birliği ile çözülmesinde anahtar rol oynamaktadır. Türkiye’de tarihsel geçmişi 50 yıllık olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri eğitim alanında yeni hizmet alanlarından biridir. Çünkü gelişen teknoloji ile değişen bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemini arttırmıştır (Kuzgun, 2000). Rehber öğretmen/psikolojik danışmanların kurumlardaki rolü, görevi ve sorumlulukları net olarak tanımlanmaması rehber öğretmen/psikolojik danışmanlarının rollerinin çalıştıkları bölge, kurum türü, deneyimi veya yönetici desteğine göre değişmesine neden olmaktadır

Rehber öğretmen/psikolojik danışmanların günümüz eğitim sistemindeki önemi her geçen gün artmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri kariyer psikolojik danışmanlığıdır. Kariyer psikolojik danışmanlığı hizmetlerinin tüm öğrencilere ulaşması ve özel yetenekli öğrencilerinde bu hizmetlerden kendi özelliklerine uygun şekilde faydalanması temel gereksinimlerden biridir. Rehber öğretmen/psikolojik danışmanların çalıştıkları kurumlarda özel yeteneklilerde rehberlik ve psikolojik danışmanlığı ve kariyer psikolojik danışmanlığına ilişkin görev ve sorumluluklarını icra etmede sahip oldukları öz-yeterlik algılarının daha üst düzeyde olması özel yeteneklilerin kariyer gelişimine katkı sunmaktadır (Aydın vd., 2017). Bundan dolayı öğretmen/psikolojik danışmanların kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterliliğinin arttırılmasına yönelik çalışmaların yapılması kritik bir önem taşımaktadır. Kariyer psikolojik danışmanlığı, bireyi tanıyıp, var olan durumu analiz ederek bireye özgü seçenekler sunma, en uygun fırsatları yaratma ve bunda devamlılık gösterme eylemidir (Bateman & Crant, 1993; Korkmaz vd., 2020). Kariyer psikolojik danışmanlığı, uzmanlık alanı gerektiren bir danışmanlık türü olup bireylerin özellikle öğrencilerin iş arama, iş yaşamı, iş ortamı veya işle ilgili yaşadığı stresle baş edebilmesi danışanın kariyer seçimi yapması ve kariyer geçişi gibi kariyer alanına yönelik sorunlar ile ilgili etkili çözümler üretilen, başa çıkma yöntemleri geliştirmek için gerçekleştirilen biçimsel ilişki içermektedir (Niles & Harris-Bowlsbey, 2005). Kariyer psikolojik danışmanlığı özel yetenekli bireylerin yeteneklerini fark etme, geliştirme, kariyer planlaması yapabilme, kendi kendine yetebilme ve karar verme becerilerinin geliştirilmesine yönelik danışmanlık faaliyetlerinden biridir. Bundan dolayı özel yetenekli öğrencilerin kariyerlerinin geliştirilmesinde önemlidir.

Her okulun ve öğrencilerin kendine has sorunları olmakla birlikte rehberlik ve psikolojik danışmanlık uygulamalarında da sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlardan, yeni yüzyıl koşullarına uygun bir meslek yasasının olmaması, sürekli değişen yönetmeliklerde tutarlılığın ve sürdürülebilirliğin yetersiz oluşudur. Bu yüzden okullarda yapılan uygulamalarda bütünüyle bir standardizasyon sağlanamamaktadır. Bu durum hem uygulamalarda farklılığa neden olmakta hem de rehber öğretmen/psikolojik danışman ile kurum yöneticileri arasında çözülmesi zor problemler yaratmaktadır (Özyürek, 2019; Yavuz & Polat, 2024).

Halbuki rehber öğretmen/psikolojik danışmanların etkinleşmesi ve kariyer danışmanlığını yürütmesi, okul yöneticileri ile yapılan iş birliğine ve rehber öğretmen/psikolojik danışmanların beklentilerin karşılanmasına bağlıdır (Bıçak & Demirbolat, 2019). Bununla birlikte rehber öğretmen/psikolojik danışmanların okuldaki rolleri, görevleri, okul kademesi ve okul türü, deneyimi ve beklentisi de kariyer danışmanlığını etkileyen unsurlardandır (Geesa vd., 2024). Özellikle okul iklimi ve yönetici tutumları, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların kariyer danışmanlığını aktif ve faydalı bir şekilde yürütmesini etkilemektedir.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmalar özel yetenekli bireylerle çalışmaktadırlar. Özel yetenekli bireylere kariyer psikolojik danışmanlığı hizmeti sunmak rehber öğretmen/psikolojik danışmanların önemli görev alanlarındadır. Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar, özel yetenekli bireylere kariyer psikolojik danışmanlığı hizmeti sunmada, bu alandaki ihtiyaçların giderilmesinde ve karşılaşılan sorunlara çözüm önerisi sunmada önemli kişiler olarak görülmektedir (Ishak vd., 2010). Bundan dolayı rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar ve özel yetenekli öğrenciler arasındaki aktive ve sürekli bir etkileşim, özel yeteneklilerin yakından ve detaylı olarak gözlenmesine olanak sağlamakla birlikte özel yeteneklilerin hem psikolojik hem de kariyer gelişimi ile ilgili sorunların sorunların çözümünde anahtar rol oynamaktadır (Atrache, 2024). Bunlara ek olarak, ASCA' (2013), özel yeteneklilerle çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların, özel yetenekli öğrencileri yakından ilgilendiren güncel gelişmeler, yaklaşımlar ve uygulamalarla ilgili bilgi sahibi olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece, rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar önleyicilik, savunuculuk ve işbirlikçi olmak gibi rollerini de yerine getirebilir (Bemak, 2000; Hanson & Stone, 2002). Bu bağlamda, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekli öğrencilerle birlikte aktivitelere katılması bu öğrencilerin kariyer gelişimine giden yolda önemli bir adım sayılmaktadır.

Literatürde, özel yeteneklilere dönük eğitimde ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik (PDR) hizmetlerinin uygulanmasında oldukça önemli bir görev üstlenen psikolojik danışman/ rehber öğretmenlere yönelik yapılan çalışmaların çoğunun öneri niteliğinde kalıp uygulama boyutunda eksiklikler olduğu görülebilmektedir (Colangelo & Assouline 2000; Forna & Frame, 2001; Goldsmith, 2012). Diğer çalışmalarda ise rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekli öğrencilerin özelliklerine ve eğitimlerine ilişkin görüşleri nitel çalışmalarla alınmıştır (Peterson & Morris, 2010; Wood vd., 2010). Özel yetenekli öğrenciler için hazırlanan PDR programlarında kariyer gelişimine ilişkin karşılaşılan engellerin saptanması için öncelikle psikolojik danışman/ rehber öğretmenlerinin bu alandaki yeterlilik durumu, okul yöneticilerinin yardımları ve bu özel öğrencilerle etkileşiminin ne düzeyde olduğunun ortaya çıkarılması kritik bir rol oynamaktadır. Bundan dolayı, Bilim ve Sanat Merkezinde (BİLSEM) rehber öğretmen/psikolojik danışmanların, kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterlilikleri (KDÖY), mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması ve özel yetenekliler ile aktivitelere katılımları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırma ile BİLSEM'lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların kariyer danışmanlığı öz-yeterlilik seviyesinin, özel yetenekliler ile etkileşiminin ve okul yöneticilerinin desteğinin ne durumda olduğunu ortaya koyarak okul ve BİLSEM sistemi içerisinde etkileşimi arttırmak, sorunları çözmek ve kariyer danışmanlığında verimi desteklemenin yöntemleri üzerinde yeni araştırmalara ışık tutmaktır. Araştırma hipotezleri:

1. BİLSEM'lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların demografik dağılımı nasıldır?
2. BİLSEM'lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların, kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterlilik, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması ve özel yeteneklilere yönelik aktivitelere katılma arasında ilişki nedir?
3. BİLSEM'lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri ile mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanmasının kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterliliklerini yordamakta mıdır?
4. BİLSEM'lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların cinsiyet, yaş, mesleki deneyim süresi ve eğitim düzeyi ve mezun olunan lisans programı değişkenlerinin, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması ve kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterliliklerine göre farklılaşma var mıdır?

YÖNTEM

2.1. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada Bilim ve Sanat Merkezlerinde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeylerinin, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması ve özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri arasındaki bağlantıyı bulmak için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde, faktörler arasında etkileşime dayalı değişiklikler görülüp görülmediği ve bu değişikliklerin ne derecede olduğunu iki veya daha fazla değişken ya da olgunun etkileşiminden olduğunu ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2014; Kuzu, 2013). Heppner vd. (1998) göre, ilişkisel tarama modeli birden çok değişken arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi inceleyen betimsel araştırma çeşitlerinden biridir. Devam eden veya geçmişte olan durumu olduğu şekliyle açıklayan bir yaklaşımdır. İlişkisel tarama modelinde, olguların ya da değişkenlerin birlikte değişkenlik gösterip göstermediği; değişim varsa bu değişimin nasıl olduğu belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2014).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Bilim ve Sanat Merkezlerinde 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar oluşturmıştır. Her BİLSEM’de rehber öğretmen/psikolojik danışman olmadığı ve norm kadrosu bulunmayan 10 BİLSEM çalışmaya dâhil edilmemiştir. Rehber öğretmen/psikolojik danışman sayısı birden fazla olan BİLSEM’ler çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu bağlamda Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan 270 rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunmaktadır. Araştırmaya 245 rehber öğretmen/psikolojik danışman katılmıştır. Araştırma için Bilim ve Sanat Merkezlerinin dâhil edilmesinin nedeni; BİLSEM’de çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların doğrudan özel yetenekli öğrencilerle çalışıyor olması ve kariyer psikolojik danışmanlığı planlamasında aktif rol almaları, ulaşılabilirliğinin yüksek olması ve aktif olarak görevde bulunmalarıdır (MEB, 2001). Araştırma verileri toplanmadan önce gerekli izinler alınmış ve gönüllü katılım esasına dayanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Kullanılan veri toplama araçları; rehber öğretmenlerin özel yeteneklilere yönelik aktivitelere katılma ölçeği, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanma düzeyi ölçeği, kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterlik ölçeğidir.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada BİLSEM’ de çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların demografik ve diğer özelliklerini belirlemek için araştırmayı yapan kişi tarafından “Kişisel Bilgi Formu” oluşturulmuştur. Hazırlanan form veri toplama sürecine katılan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların cinsiyet, yaş, mesleki deneyim süresi, eğitim düzeyi, mezun olunan lisans programı gibi değişkenlerle ilgili bilgiler içermektedir.

2.3.2. Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Öz-Yeterlik Ölçeği (KDÖY)

Psikolojik danışman/ rehber öğretmenlerin kariyer psikolojik danışması öz-yeterlik düzeylerini ölçmek amacıyla O’Brien vd. (1997) tarafından geliştirilen ve Türkçe formu uyarlaması Büyükgöze-Kavas vd. (2021) tarafından yapılan bir ölçektir. Ölçek 4 alt boyut ve 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerinde belirtilen eylemleri gerçekleştirme seviyelerine yönelik katılımcılardan kendilerine güven duyma düzeyleri sorulmaktadır. Ölçek beşli likert tipi şeklinde hazırlanıp puanlaması (0) “hiç güvenmiyorum”, (4) “tamamen güveniyorum” şeklinde yapılmıştır. Alt faktörler sırasıyla terapötik süreç ve iş birliği becerileri, mesleki değerlendirme ve yorum yapma, çok kültürlü danışmanlığa yönelik yeterlik becerileri ve iş dünyasındaki güncel eğilimler, etik ve kariyer araştırması şeklindedir. Büyükgöze-Kavas vd. güvenirlilik katsayısını .93 bulmuşken mevcut araştırma güvenirlilik katsayısını .88 olarak saptamıştır.

2.3.3. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların Mesleki Beklentilerinin Okul Yöneticileri Tarafından Karşılama Düzeyi Ölçeği (MBYK)

Ceylan (2019) çalışmasında, uzman görüşleri ile birlikte araştırmacının deneyimi, doğal ortamlarda yaptığı gözlemlerden yola çıkarak 30 soruluk bir anket formu oluşturmuş ve kullanmıştır. Anket formu ölçek haline getirilerek Akyüz vd. (2023) tarafından güvenirlik ve geçerlik analizleri yapılmıştır. Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara yönelik farklı hizmetlerin ifade edildiği bu formda, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların maddelerde yer alan durumları gerçekleştirme sıklığına ilişkin derecelendirme yaparak çalışmaya katılım sağlamışlardır. Ölçek 18 madde ve kolektif ve yönetsel destek olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek “Hiçbir zaman” (1) ile “Her zaman” (5) şeklinde beşli likert tipi şeklinde geliştirilmiş ölçektir. Ölçek iki alt faktörden oluştuğu görülmüştür. Alt faktörleri liderlik ve yönetsel beceri olarak isimlendirilmiştir. Akyüz vd. (2023) yaptığı çalışmada güvenirlik katsayısını .96 bulmuş, mevcut çalışmada da güvenirlik katsayısı .96 bulunmuştur.

2.3.4. Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların Özel Yeteneklilere Yönelik Aktivitelere Katılma Ölçeği (ÖYEK)

Rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekli öğrencilere yönelik aktivitelere katılma düzeylerini saptamak için Altun &Yazıcı (2021) tarafından Türkçe uyarlanması yapılan bu ölçekte 17 madde ve 3 alt boyut bulunmaktadır. Özel yetenekli öğrencilere yönelik farklı farklı hizmetlerin ifade edildiği formda rehber öğretmen/psikolojik danışmanların formda yer alan maddeleri yapma sıklıklarını derecelendirmeleri istenmektedir. Ölçek “Hiç” (1), “Sıklıkla” (5) arasında puanlaması yapılan 5’li likert tipi şeklinde geliştirilmiş ölçektir. Ölçek puanlarının yüksek olması rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yeteneklilere yönelik sunulan hizmetlere katılım düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Güvenirlik katsayısı .96’iken, mevcut çalışmada güvenirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

2.4. Verilerin analizi

Araştırmaya 260 rehber öğretmen/psikolojik danışman katılmıştır. 15 kişinin formu tam doldurmamasından dolayı bu veriler çıkarılıp 245 kişilik veri seti üzerinde analizler yapılmıştır. Toplanan veriler, SPSS programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. Cinsiyete göre farklılığı bulmak için bağımsız örneklem t-testi analizi, yaş, mesleki deneyim, eğitim düzeyi ve mezun olunan lisans programı için anova, kolerasyon analizinden sonra KDÖY düzeyleri, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması ve özel yetenekliler ile aktivitelere katılma değişkenlerine göre korelasyon analizi ve özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması değişkenleri için regresyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR

BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1*Demografik Özelliklere Göre Dağılım*

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	144	58.8
	Erkek	101	41.2
Yaş	20-25 arası	11	4.5
	25-30 arası	37	15.1
	30-35 arası	77	31.4
	35-40 arası	47	19.2
	40-45 arası	41	16.7
	45 ve üzeri	32	13.1
	0-5 yıl	23	9.4
	6-10 yıl	81	33.1
Mesleki deneyim süresi	11-15 yıl	60	24.5
	16-20 yıl	30	12.2
	21 yıl ve üzeri	51	20.8
Mezun olunan lisans programı	PDR	213	86.9
	Eğitim Bilimleri	18	7.3
	Sosyoloji	14	5.7
	Lisans	123	50.2
Eğitim düzeyi	Yüksek lisans	101	41.2
	Doktora	21	8.6

Tablo 1’deki analiz sonuçları incelendiğinde araştırmaya katılan BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların demografik özellikleri göre dağılımları cinsiyet bakımından %58.8’inin kadın, %41.2’ sinin erkek olduğu; yaş bakımından %31.4’ünün 30-35 arası ve %19.2’sinin 35-40 yaş grubunda bulunduğu; mesleki deneyim bakımından %33.1’inin 6-10 yıl mesleki kıdeme, %24.5’inin 11-15 yıl mesleki kıdeme ve %20.8’inin 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Mezun olunan lisans programı bakımından BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların %86.9’unun PDR bölümünden mezun olduğu, bununla birlikte eğitim bilimleri ve sosyoloji alanlarından da öğretmenlerin araştırmaya katıldığı belirlenmiştir. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların eğitim düzeyi bakımından dağılımları incelendiğinde %50.2’sinin lisans mezunu, %41.2’sinin yüksek lisans eğitimi mezunu ve %8.6’sının ise doktora mezunu olduğu belirlenmiştir.

BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeyleri, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması, özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeylerine ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

BİLSEM’lerde Çalışan Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların KDÖY, MBYK ve ÖYEK Düzeylerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	Skewness	Kurtosis
ÖYEK	245	3.47	.801	-.755	.872
MBYK	245	4.15	.658	-.825	.638
KDÖY	245	3.18	.561	-.827	.943

Özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri (ÖYEK), (Mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması (MBYK) ve Kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterlik düzeyleri (KDÖY)

Tablo 2’deki analiz sonuçları incelendiğinde, normallik varsayımına ulaşılmıştır. Normal dağılım sağlamak için çarpıklık ve basıklık istatistiksel değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında olması gerekir (Tabachnick & Fidell, 2013). Mevcut araştırmaya bakıldığında Skewness değeri -.827 ile -.755 arasında, Basıklık değeri ise .638 ile .943 arasında bulunmuştur. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeyleri, MBYK, ÖYEK’e ilişkin aritmetik ortalama puanları tabloda verilmiştir. Tablo incelendiğinde rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK düzeyleri ($\bar{x}$: 3.47) ve KDÖY düzeylerine ilişkin puanların ($\bar{x}$: 3.18) iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların MBYK’ya ilişkin puanlar bakımından rehber öğretmen/psikolojik danışmanların MBYK düzeyleri yüksek bulunmuştur ($\bar{x}$: 4.15).

Tablo 3

BİLSEM Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların MBYK, ÖYEK ve KDÖY Düzeyleri Arasındaki İlişki

Değişkenler	1	2	3
1. ÖYEK	1		
2. MBYK	.24*	1	
3. KDÖY	.36*	.20*	1

$p < .05$

Tablo 3’te, korelasyon analizi sonucunda BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK düzeyi ile MBYK düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönde ama zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK düzeyleri ile KDÖY düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği belirlenmiştir.

Tablo 4

BİLSEM’lerde Çalışan Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların ÖYEK Düzeyleri ile MBYK Düzeylerinin KDÖY Düzeylerini Yordaması

	B	Standart Hata	Standart Beta	t	p	F	R	R ²
Sabit	52.705	6.449		8.172	.000			
ÖYEK	.327	.065	.317	4.991	.000	11.13	.44	.19
MBYK	.140	.074	.118	1.882	.061			

Tablo 4’de regrasyon analiz sonuçları incelendiğinde BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK düzeyleri, MBYK değişkenlerinin KDÖY düzeyleri üzerindeki yordaması regresyon analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre modelin anlamlı olduğu ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde %19 oranında açıklayıcı yordayıcı sahip olduğu belirlenmiştir (F: 11.13; R²: .19; $p < .05$). Değişkenlerin etkisi ayrı ayrı test edildiğinde ÖYEK düzeylerinin BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeylerini pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir (t: 4.991; $p < .05$). Ayrıca bağımsız değişkenlerden MBYK değişkeninin BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeyleri üzerinde yordayıcı olmadığı görülmektedir (t: 1.882; $p > .05$).

Tablo 5

BİLSEM’lerde çalışan Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların KDÖY, MBYK ve ÖYEK Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırması

Değişkenler	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t	sd	p
ÖYEK	Kadın	144	61.986	12.347	4.052	243	.000
	Erkek	101	55.039	14.349			
MBYK	Kadın	144	76.625	11.214	2.812	243	.005
	Erkek	101	72.356	12.351			
KDÖY	Kadın	144	81.243	13.395	2.198	243	.029
	Erkek	101	77.267	14.670			

Tablo 5’te yapılan bağımsız örneklem t-testi analizi sonucuna göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (t: 4.052; $p \leq .05$). Bu farklılık incelendiğinde kadın rehber öğretmen/psikolojik danışmanların erkeklere göre ÖYEK düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların MBYK düzeyleri cinsiyet değişkenine göre bağımsız örneklem t testi sonucuna göre puanlar arasında anlamlı farklılık vardır (t: 2.812; $p \leq .05$). Farklılığa gelince kadın rehber öğretmen/psikolojik danışmanların erkeklere göre MBYK düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeyleri cinsiyet değişkenine göre bağımsız örneklem t testi sonucuna göre anlamlı farklılığa rastlanılmıştır (t:2.198; $p \leq .05$). Farklılığa ilişkin olarak, kadın rehber öğretmen/psikolojik danışmanların erkeklere göre KDÖY düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6

BİLSEM’lerde çalışan Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların KDÖY, MBYK ve ÖYEK Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırması

Değişkenler	Yaş	n	$\bar{X}$	SS	sd	F	p
ÖYEK	20-25 arası	11	49.3636	9.90225	5	3.625	.004
	25-30 arası	37	54.6757	15.46511			
	30-35 arası	77	62.6234	13.68349			
	35-40 arası	47	60.0000	11.79720			
	40-45 arası	41	60.6829	11.95500			
	45 ve üzeri	32	55.9063	14.06060			
	Toplam	245	59.1224	13.61929			
MBYK	20-25 arası	11	76.6364	8.58222	5	2.381	.039
	25-30 arası	37	75.0811	9.53758			
	30-35 arası	77	77.4286	10.72556			
	35-40 arası	47	75.7021	11.28469			
	40-45 arası	41	72.2683	12.53600			
	45 ve üzeri	32	69.9375	15.85812			
	Toplam	245	74.8653	11.86028			
KDÖY	20-25 arası	11	70.7273	13.30482	5	2.977	.013
	25-30 arası	37	81.6216	9.42618			
	30-35 arası	77	82.5584	12.91113			
	35-40 arası	47	80.6170	12.84278			
	40-45 arası	41	77.6585	18.08398			
	45 ve üzeri	32	74.2188	15.01985			
	Toplam	245	79.6041	14.04335			

Tablo 6’da yapılan Anova testi sonucunda yaşa göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir (F: 3.625; $p \leq .05$). Bunun sonucunda Tukey testi sonuçlarına bakılmış 30-35 yaş grubunda olan öğretmenlerin diğer yaş grubunda olanlara oranla ÖYEK’lerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaşa göre, diğer ANOVA testi sonuçları ise; MBYK ilişkin olarak anlamlı farklılık görülmüş (F: 2.381; $p \leq .05$) ve Tukey testi sonucunda 40-45 ve 45 ve üzeri yaş grubunda olan öğretmenlerin diğer yaş grubundaki öğretmenlere göre MBYK düzeyleri daha düşüktür. KDÖY düzeylerine ilişkin yaşa göre anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiş (F: 2.977; $p \leq .05$) yapılan Tukey testi sonucunda 25-40 yaş grubunda olan öğretmenlerin diğer yaş gruplarında olanlara göre KDÖY düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 20-25 yaş grubunda olan öğretmenlerin KDÖY düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre daha düşük düzeyde bulunmuştur.

Tablo 7

BİLSEM’lerde Çalışan Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların KDÖY, MBYK ve ÖYEK Düzeylerinin Mesleki Deneyim Değişkenine Göre Karşılaştırması

Değişkenler	Mesleki Deneyim	n	$\bar{X}$	SS	sd	F	p
ÖYEK	0-5 yıl	23	50.3478	16.46100	4	4.193	.003
	6-10 yıl	81	59.2346	14.09191			
	11-15 yıl	60	63.1500	11.73554			
	16-20 yıl	30	56.5667	9.72974			
	21 yıl ve üzeri	51	59.6667	13.84437			
	Toplam	245	59.1224	13.61929			
MBYK	0-5 yıl	23	75.2174	10.04063	4	.653	.625
	6-10 yıl	81	74.6790	11.47914			
	11-15 yıl	60	75.6333	12.46550			
	16-20 yıl	30	71.8333	14.23954			
	21 yıl ve üzeri	51	75.8824	11.08629			
	Toplam	245	74.8653	11.86028			
KDÖY	0-5 yıl	23	75.9130	14.10323	4	6.827	.000
	6-10 yıl	81	82.6049	10.99850			
	11-15 yıl	60	84.3667	11.57432			
	16-20 yıl	30	72.8333	15.07472			
	21 yıl ve üzeri	51	74.8824	17.12150			
	Toplam	245	79.6041	14.04335			

Tablo 7’de yapılan ve mesleki deneyime dayalı olan ANOVA testi sonucuna göre anlamlı farklılık olduğu görülmüş (F: 2.977; $p \leq .05$) yapılan Tukey testi sonucunda mesleki deneyimi 11-15 yıl olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların diğer mesleki deneyim süresine sahip olanlara göre ÖYEK’lerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca mesleki deneyimi 0-5 yıl olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ise ÖYEK’lerinin diğer rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. MBYK ilişkin ANOVA testi sonucuna göre puanlar arasında anlamlı farklılık oluşmadığı görülmektedir (F: .653; $p > .05$).

BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY’e ilişkin ANOVA testi sonucuna göre anlamlı farklılık olduğu görülmüş (F: 6.827; $p \leq .05$). yapılan Tukey testi sonucunda mesleki deneyimi 16-20 yıl olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeylerinin diğer rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara göre daha düşük olduğu, buna karşılık 6-10 yıl ve 11-15 yıl mesleki deneyime sahip olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeylerinin diğer mesleki deneyim süresine sahip olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8

BİLSEM’lerde Çalışan Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların KDÖY, MBYK ve ÖYEK Düzeylerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırması

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	SS	sd	F	p
ÖYEK	Lisans	123	54.626	13.916	2	16.988	.000
	Yüksek Lisans	101	62.663	11.784			
	Doktora	21	68.428	10.419			
	Toplam	245	59.122	13.619			
MBYK	Lisans	123	72.918	12.119	2	6.482	.002
	Yüksek Lisans	101	75.653	10.819			
	Doktora	21	82.476	12.147			
	Toplam	245	74.865	11.860			
KDÖY	Lisans	123	77.000	14.355	2	5.500	.005
	Yüksek Lisans	101	81.386	12.475			
	Doktora	21	86.285	16.313			
	Toplam	245	79.604	14.043			

Tablo 8’de yapılan Anova testi sonucuna göre puanlar arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (F: 16.988; $p \leq .05$). Tukey testi sonucunda doktora eğitim düzeyine sahip olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olanlara göre, yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ise lisans eğitim düzeyine sahip olanlara göre ÖYEK düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. MBYK ilişkin olarak ANOVA testi sonucuna göre anlamlı farklılık olduğu görülmüş (F: 6.482; $p \leq .05$) yapılan Tukey testi sonucunda doktora eğitim düzeyine sahip olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olanlara göre, yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olanların ise lisans eğitim düzeyine sahip olanlara göre MBYK düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. KDÖY düzeylerine ilişkin ANOVA sonucuna göre farklılık olduğu saptanmış (F: 5.500; $p \leq .05$) yapılan Tukey testi sonucunda doktora eğitim düzeyine sahip olan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olanlara göre, yüksek lisans eğitim düzeyine sahip olanların ise lisans eğitim düzeyine sahip olanlara göre KDÖY düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9

BİLSEM’lerde Çalışan Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanların KDÖY, MBYK ve ÖYEK Düzeylerinin Mezun Olunan Lisans Programı Değişkenine Göre Karşılaştırması

Değişkenler	Mezun Olunan Lisans Programı	n	$\bar{X}$	SS	sd	F	p
ÖYEK	PDR	213	60.3099	13.32496	2	6.774	.001
	Eğitim Bilimleri	18	52.7778	13.25122			
	Sosyoloji	14	49.2143	13.10419			
	Toplam	245	59.1224	13.61929			
MBYK	PDR	213	75.7887	11.10785	2	5.467	.005
	Eğitim Bilimleri	18	70.2222	13.69652			
	Sosyoloji	14	66.7857	16.39033			
	Toplam	245	74.8653	11.86028			
KDÖY	PDR	213	81.7183	12.04533	2	22.984	.000
	Eğitim Bilimleri	18	62.4444	18.30854			
	Sosyoloji	14	69.5000	17.50055			
	Toplam	245	79.6041	14.04335			

Tablo 9’da yapılan ANOVA testi sonucunda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiş (F: 6.774; $p \leq .05$). Yapılan Tukey testi sonucunda, PDR lisans programından mezun olan öğretmenlerin eğitim bilimleri ve sosyoloji bölümlerinden mezun olanlara göre ÖYEK düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. MBYK ilişkin ise yapılan ANOVA testi sonucunda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiş (F: 5.467; $p \leq .05$) yapılan Tukey testi sonucunda PDR lisans programından mezun olan öğretmenlerin eğitim bilimleri ve sosyoloji bölümlerinden mezun olanlara göre MBYK düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. KDÖY düzeylerine ilişkin olarak yapılan ANOVA testi sonucunda anlamlı farklılık meydana geldiği belirlenmiş (F: 22.984; $p \leq .05$) yapılan Tukey testi sonucunda PDR lisans programından mezun olan öğretmenlerin eğitim bilimleri ve sosyoloji bölümlerinden mezun olanlara göre KDÖY düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre korelasyon analizi sonucunda BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK düzeyi ile MBYK düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif ama zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Regrasyon analizine gelince, modelin anlamlı olduğu ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde %19 oranın da açıklayıcı özelliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Değişkenlerin etkisi ayrı ayrı test edildiğinde ÖYEK düzeylerinin BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeylerini pozitif yönde yordadığı belirlenirken MBYK değişkeninin BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeyleri üzerinde yordayıcı olmadığı görülmüştür. Ayrıca cinsiyet, yaş, mesleki deneyim süresi ve eğitim düzeyi ve mezun olunan lisans programı değişkenlerinin, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK, MBYK ve KDÖY’lerine göre farklılaşma durumu tespit edilmiştir.

BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların MBYK, ÖYEK ve KDÖY düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönde ama zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. ÖYEK düzeyi, MBYK düzeyini arasında pozitif ilişki olmasına rağmen anlamlılık düzeyinde iki değişken zayıf bir yapıya sahiptir. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK düzeyleri ile KDÖY düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki meydana geldiği belirlenmiştir. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK düzeyleri ile KDÖY düzeyleri birbiriyle doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Değişkenlerin etkisi ayrı ayrı test edildiğinde ÖYEK düzeylerinin BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeylerini pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların MBYK ile KDÖY düzeyi puanları arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönde ama zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ÖYEK, MBYK ve KDÖY düzeylerinin birbiriyle doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Bağımsız değişkenlerden MBYK değişkeninin BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeyleri üzerinde anlamlı etkisinin bulunmadığı görülmektedir. Alan yazında MBYK’nın rehber öğretmen/psikolojik danışmanların KDÖY düzeylerini yordadığı çalışmalara rastlanmamıştır. Alan yazında BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların MBYK, ÖYEK ve KDÖY düzeyleri arasındaki ilişkiyi açıklayan çalışmalar bulunmamaktadır. Fakat öz-yeterliğin artması için bilgi ve deneyimin artmasının yanı sıra sosyal çevre etkilerinin de olumlu yönde olması gerektiğini ortaya koyan çalışmalar vardır (Ann vd., 2016; Çetin vd., 2020; Georgiou vd., 2020; Yıldız, 2021; Gonzales vd., 2022). Ayrıca, Evans ve diğerleri (2019) yaptığı araştırmada rehberlerin kariyer öz-yeterliliğinin okul türene göre değiştiğini saptamıştır. BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri, mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması değişkenlerinin kariyer psikolojik danışmanlığı öz-yeterlilik düzeylerini açıklamaya ilişkin regresyon analizi sonucunda modelin anlamlı olduğu ve özel yeteneklilerle aktivitelere katılma düzeyleri anlamlı yordayıcıdır. Şahin ve diğerlerinin yaptığı çalışmada (2024) okul çevresi ve sisteminin kariyer danışmanlığını etkilediğini ortaya koymuştur. Virginia ve Lindawati (2025) yaptığı çalışmada kariyer danışmanlığında rehber öğretmen ve öğrencilerin iletişim ve etkileşiminin kariyer danışmanlığını etkilediğini ortaya koymuşlardır. Rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekliler ile aktivitelere katılım düzeyi arttıkça kariyer psikolojik danışmanlığı öz yeterliği de artmaktadır. Bu bağlamda özel yetenekliler ile aktivitelere katılım sağlamanın onlara sunulan kariyer psikolojik danışmanlığı hizmetlerinin verimliliğini arttırdığı alan yazınınca da desteklenmektedir (Davis & Rimm, 2004; Moon, 2007). Yapılan bazı araştırmalarda, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yeteneklilere ilişkin bilgi düzeylerinin artması ile özel yetenekliler ile aktivitelere katılımı da artmaktadır (Carlson, 2004; Goldsmith, 2011). Bilgi düzeyinin artması öz-yeterlilik düzeyinin artmasına etkilemektedir. Rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yeteneklilerle aktivitelere katılım düzeylerinin kariyer psikolojik danışmanlığı öz yeterlilik düzeylerine etkisini araştıran sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir (Aslan & Padır, 2023). Özel yetenekli bireylerle çalışmalar yapan diğer öğretmenler ile yapılan çalışmalarla bu çalışma ile aynı doğrultuda sonuçlar elde edilmiştir. Şahin (2012) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin özel yeteneklilere ilişkin bilgi düzeyinin artması tanılama sürecinde aktif oldukları ve doğru kararlar almada daha iyi hizmet sundukları görülmektedir. Altun (2015) çalışmasında rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yeteneklilerle aktivitelere katılım hakkında bilgiye sahip olmadıkları ve genel olarak bilinen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunduklarını ifade etmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yeteneklilerle ilgili gereksinimlerinin karşılanması ve özel yetenekliler hakkında bilgi sahibi olmaları aktivitelere katılımı olumlu yönde etkileyebilir.

BİLSEM’lerde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların cinsiyet, yaş, mesleki deneyim süresi ve eğitim düzeyi ve mezun olunan lisans programı değişkenlerinin, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların özel yetenekliler ile aktivitelere katılma düzeyleri, MBYK ve KDÖY’lerine göre farklılığına gelince farklı araştırma sonuçları vardır. Literatürde cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılığı açıklamaya bile üstün zekâ ve özel yetenekli öğrencilerle aktivitelere katılım düzeyinin artmasının rehber öğretmen/psikolojik danışmanların bilgi düzeyi ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bu sonucu destekleyen

çalışmaların olduğu görülmektedir (Colangelo & Assouline, 2000; Moon, 2007). Yaşa gelince, genç yaş grubu rehber öğretmen/psikolojik danışmanların daha aktif katılım ve iş birliğinde olduğu gerçeğin yanı sıra deneyimin önemli katkılarının olduğu da saptanmıştır. (Aksoy & Diken, 2009; Tortop, 2014; Shaukat, Vishnumolakala & Bustami, 2018). Yine alanyazında, eğitim düzeyi ve lisans programına göre anlamlı bir farklılığa çoğunlukla rastlanılmamıştır (Karahana & Balat, 2011; Erkan, 2011).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara özel yeteneklilerle ilgili eğitimler, kariyer gelişimi ve kariyer psikolojik danışmanlığı alanlarında kendilerini geliştirecek öz-yeterliklerine katkı sunacak hizmet içi eğitimler verilebilir ve lisansüstü eğitim almaları için olanaklar sağlanabilir. Rehber öğretmen/psikolojik danışmanları ve özel yetenekli öğrencilerin birlikte katılacağı proje, bilimsel yayın yapma gibi çalışmalar yapılabilir. Bununla birlikte, Bilim ve Sanat Merkezlerinde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların farklı ülkelerdeki kariyer psikolojik danışmanlık hizmetlerinin uygulamalarını görmesi için uluslararası yapılan projelere katılımın teşvik edilmesi önemlidir. Bilim ve Sanat Merkezlerinde çalışan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların kariyer psikolojik danışmanlığına ilişkin mesleki beklentilerinin karşılanması için bu çalışmaların yürütüldüğü fiziki ortamların iyileştirilmesi gerekmektedir.

ÇIKAR BEYANI

Yazarların herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

ETİK KURUL KARARI

Bu araştırma için Atatürk Üniversitesi KKEF Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulundan

25.05.2023 tarihinde 06/38 sayılı etik izin alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, S., Yıldırım, F., Ceylan, M., & Şirin, A. (2023). Psikolojik danışman/rehber öğretmenlerin mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanması ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. F. B. Shukurova (Ed.), *10. Uluslararası Değişen Dünyada Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı* içinde (ss. 143-144). Bzt Akademi.
- Altun, F. (2015). *Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçları, psikolojik danışma yaşantıları ve rehber öğretmenlerin üstün yeteneklilerle ilgili yeterlik düzeyleri* (Tez No. 407688) [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Trabzon]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Altun, F., Yazıcı, H., (2021). Rehber öğretmenlerin üstün yeteneklilerle ilgili bilgi algı ve aktivitelere katılım düzeyleri ölçeklerinin türk kültürüne uyarlanması. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 215 - 235. 10.24315/tred.696225
- Aksoy, V., & Diken, İbrahim H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(01), 59- 68.
- American School Counselor Association (ASCA). (2013). Position statement: *The professional school counselor and gifted and talented student programs*. Retrieved from: <https://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/PositionStatements/PositionStatements.pdf>
- Ann, C. S., Lorilynn, B., Elaine, A. T., & Sandy, J. (2016). Relationship of self-efficacy and teacher knowledge for prospective elementary education teachers. *Universal Journal of Educational Research*, 4(10), 2420-2427. Doi: 10.13189/ujer.2016.041022.

- Atrache, O. H. (2024). *Career counseling for gifted and talented students (1990-2022): A systematic review*. Department of Education of the Faculty of Arts and Sciences [Master Dissertation], American University of Beirut, Lebanon.
- Aslan, H. & Padır, M. A. (2023). Does school counselors' self-efficacy to work with gifted students fed by their knowledge and perception regarding giftedness. *Research on Education and Psychology (REP)*, 7(2), 625-639. <https://doi.org/10.54535/rep.1363878>
- Aydın, F., Odacı, H., & Kahveci, H. (2017). Psikolojik danışmanların psikolojik danışma öz-yeterliği: Yaşam doyumu ve umut açısından bir değerlendirme. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4607-4627. doi:10.14687/jhs.v14i4.4793
- Bateman, T. S., & Crant, J. M. (1993). The proactive component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal of organizational behavior*, 14(2), 103-118.
- Bemak, F. (2000). Transforming the role of the counselor to provide leadership in education reform through collaboration. *Professional school counseling*, 3(5), 323-331.
- Koçak Bıçak, D., & Ottekin Demirbolat, A. (2019). Okul Psikolojik Danışmanlarının Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerden Beklentileri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(2), 236-257.
- Büyükgöze-Kavas, A., Şanlı, E., ve İslam, Ü. Y. (2021). Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Öz-Yeterlik Ölçeği Türkçe formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 105-130. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.790078>
- Carlson, N. (2004). *School counselors' knowledge, perceptions, and involvement concerning gifted and talented students* (Publication No.765920921) [Doctoral dissertation, University of Maryland, College Park]. ProQuest Dissertations and Theses.
- Ceylan, M. (2019). *Okullarda çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin mesleki beklentilerinin okul yöneticileri tarafından karşılanma düzeyinin belirlenmesi* (Tez No. 583161) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Colangelo, N., & Assouline, S. G. (2000). Counseling gifted students. In K. A. Heler, F. J. Mönks, R.J. Sternberg, & R. F. Subotnik (Eds.), *International handbook of giftedness and talent* (2nd ed., pp.595-607). Oxford: Elsevier.
- Çetin, F., Güler, M., Varoğlu, M. A., & Basım, H. N. (2020). Öz-yeterlilik iş performansı ilişkisinde iş akış deneyimi boyutlarının gelişimsel süreci. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 16(1-2), 7-21. https://yad.baskent.edu.tr/files/2020_cilt_16_1.pdf
- Davis, G., & Rimm, S. (2004). *Education of the gifted and talented*, (5th ed.). Boston: Pearson Education.
- Erkan, Z. (2011). *Okul psikolojik danışmanı öz-yeterliliğini yordamada eğitim yaşantılarına ilişkin memnuniyetin rolü* (Tez No. 306396) [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi-Bursa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Evans, C., Booth, C., & Turner-Whittaker, T. (2019). Rehabilitation career counseling self-efficacy. *Cogent Social Sciences*, 5(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1573571>
- Fornia, G. L., & Frame, M. W. (2001). The social and emotional needs of gifted children: Implications for family counseling. *The Family Journal*, 9(4), 384-390
- Geesa, Rachel Louise; Kunc, Derien D.; and Enyeart, Audrey N. (2024). Exploring school counselor/principal collaboration, self-efficacy, and school climate: A comprehensive review of literature. *MidWestern Educational Researcher*, 36(1), <https://doi.org/10.25035/mwer.36.01.02>

- Georgiou, D., Mok, S. Y., Fischer, F., Vermunt, J. D., & Seidel, T. (2020). evidence-based practice in teacher education: the mediating role of self-efficacy beliefs and practical knowledge. *Front. Educ.* 5:559192. doi: 10.3389/educ.2020.559192
- Goldsmith, S. K. (2011). *An exploration of school counselors' self-efficacy for advocacy of gifted students* [Unpublished doctoral dissertation]. The University of Iowa, Iowa.
- Goldsmith, S. K. (2012). Clinical supervision strategies for school counselors working with twice-exceptional students. *Georgia School Counselors Association Journal*, 19(1), 133-144.
- Gonzales, S. K., Limberg, D., & Cunningham, K. M. W. (2022). Facilitating role understanding and collaboration between aspiring school counselors and principals. *Professional School Counseling*, 26(1c). <https://doi.org/10.1177/2156759X221134664>
- Hanson, C., & Stone, C. (2002). Recruiting leaders to transform school counseling. *Theory into Practice*, 41(3), 163- 168.
- Hassouneh, N. A., & Alzoubi, A.F. (2019). The Impact of Modern Technology on Providing Counseling Services in the Light of Some Variables. *Journal of Education and Learning*, 8(2), 132-144. <https://doi.org/10.5539/jel.v8n2p132>
- Heppner, M. J., Multon, K. D., Gysbers, N. C., Ellis, C. A., & Zook, C. E. (1998). The relationship of trainee self-efficacy to the process and outcome of career counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 45 (4), 393- 402.
- Ishak, N. M., & Bakar, A. Y. A. (2010). Counseling for Gifted Students: Implication for a Differentiated Approach. *The International Journal of Learning: Annual Review*, 17(6), 377-392. doi:10.18848/1447-9494/CGP/v17i06/47102.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (27. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karahan, Ş., & Balat, G. (2011). Özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz- yeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (29), 1-14.
- Korkmaz, O., Kırdök, O., Alkal, A., & Şirin Akça, M. (2020). Kariyer adanmışlık ölçeği: proaktif kariyer davranışlarının ölçümünün geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Social Sciences Studies Journal*, 6(72), 4668-4677.
- Kuzu, A. (2013). Araştırmaların planlanması. İçinde A. A. Kurt (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (1. Baskı, ss. 19-45).Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2001). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, 24376, Tebliğler Dergisi, Mayıs 2001/2524.
- Moon, S. M. (2007). Counseling issues and research. In S. Mendaglio & J. S. Peterson (Eds.), *Models of counseling gifted children, adolescents, and young adults* (pp.7- 32). Waco, TX: Prufrock Press Inc.
- Niles, S. G., & Harris-Bowlsbey, J. (2005). Career development interventions in the 21st century. In *Career development interventions in the 21st Century* (2nd ed.) (s. 13). Pearson Merrill Prentice Hall.
- O'Brien, K. M., Heppner, M. J., Flores, L. Y., & Bikos, L. H. (1997). The career counseling self- efficacy scale: Instrument development and training applications. *Journal of Counseling Psychology*, 44, 20-31.
- Özyürek, R. (2019). Psikolojik Danışman Eğitimi ve Mesleğin Profesyonel Kimlik Gelişimi için Gereksinim Duyulan Yasa ve Yönetmelik Düzenlemeleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 883-911.

- Peterson, J. S., & Wachter-Morris, C. (2010). Preparing school counselors to address concerns related to giftedness: A study of accredited counselor preparation programs. *Journal for the Education of the Gifted*, 33(3), 311-336.
- Şahin, F. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin özel yetenekli öğrenciler ve özellikleri hakkında bilgi düzeylerini artırmaya yönelik eğitim programının etkililiği* (Tez No. 293111) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şahin, S., Kağnıcı, D. Y., Siyez, D. M., ... Denizli, S. (2024). Career Counseling in Public Schools through the Eyes of Counselors in Turkey. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 14(73), 217-227. https://doi.org/10.17066/tpdrd.1340043_6
- Shaukat, S., Vishnumolakala, V. R. & Bustami, G. A. (2018). The impact of teachers' characteristics on their self-efficacy and job satisfaction: a perspective from teachers engaging students with disabilities, *Journal of Research in Special Educational Needs*, 19(1), 68-76.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6nd ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Tan, H.(1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Milli Eğitim.
- Tortop, H. S. (2014a). Examining the effectiveness of the in-service training program for the education of the academically gifted students in turkey: A Case Study. *Journal for the Education of the Young Scientist and Giftedness*, 2(2), 67-86.
- Türker, D., Girit, F., Toprak, F., Çelik, F., & Tike, L. (2015). *Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kılavuzu*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. MEB.
- Türkoğlu, A.(1997). *99 Soruda eğitim bilimine giriş*. Memleket Gazete ve Matbaacılık.
- Virginia, P., & Lindawati, S. (2025). Communication effectiveness of counselling teacher on career maturity of Vocational High School (SMK) students. *Priviet Social Sciences Journal*, 5(8), 159-173. <https://doi.org/10.55942/pssj.v5i8.560>
- Wood, S., Portman, T. A. A., Cigrand, D. L., & Colangelo, N. (2010). School counselors' perceptions and experience with acceleration as a program option for gifted and talented students. *Gifted Child Quarterly*, 54(3), 168-178.
- Yavuz, R., & Polat, Ü. (2024). Psikolojik Danışmanların Okullarda Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri (Manisa İl Örneği). *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 212-238.
- Yıldız, N. G. (2021). Collaborative leadership in the school community: School counselors and principals join forces for linguistically diverse students. *Journal on Lifelong Education and Leadership*, 7(2), 14-26. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1684097>.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The objective of this study is to determine whether the level of participation in activities with gifted and talented students, as well as the meeting of their professional expectations by school administrators, predicts the career counseling self-efficacy of guidance teachers/psychological counselors working in BİLSEMs. Additionally, the study aims to examine whether variables such as gender, age, duration of professional experience, educational level, and undergraduate program differ based on the level of participation in activities with gifted and talented students, the meeting of their professional expectations by school administrators, and the career counseling self-efficacy of guidance teachers/psychological counselors.

Method

In this research, the relational screening model from the general screening approach was employed in the context of the career psychological counseling self-efficacy levels of guidance counselors/psychological counselors working in Science and Art Centers. It was hypothesized that their professional expectations would be met by school administrators and that their level of participation in activities with gifted and special talents would be high. The research population comprised guidance counselors/psychological counselors working in Science and Art Centers affiliated with the Ministry of National Education during the 2022-2023 academic year. There were 270 such counselors/psychological counselors in total, with 260 participating in the research. The researcher employed a personal information form to ascertain the participants' gender, age, professional experience, graduate program, and education level, and a scale for school counselors' participation in activities for gifted and talented students, as well as a scale for the level of professional expectations of counselors/psychological counselors met by school administrators. The Career Psychological Counseling Self-Efficacy Scale was utilized. A total of 260 guidance counselors/psychological counselors participated in the research. The level of participation of guidance counselors/psychological counselors working in BİLSEMs in activities related to gifted and talented individuals was analyzed by an independent sample t-test according to the gender variable, ANOVA for age, professional experience, education level, and graduated undergraduate program, and career psychological counseling summary after correlation analysis. Correlation analysis was conducted for the variables of proficiency levels, professional expectations being met by school administrators, and participation in activities with gifted and talented students. Regression analysis was performed for the variables of participation in activities with gifted and special talents, and professional expectations being met by school administrators.

Results and Discussion

The distribution of counselors and psychological counselors working in BİLSEMs according to their demographic characteristics reveals that 58.8% are women and 41.2% are men. In terms of age, 31.4% were between 30 and 35 years old, while 19% were between 35 and 40 years old. A further 0.2% were in the 35-40 age group. In terms of professional experience, it was determined that 33.1% had 6-10 years of professional seniority and 24.5% had 11-15 years of professional seniority. Furthermore, 20.8% of the counselors and psychological counselors employed in BİLSEMs have accrued 21 years or more of professional experience. It has been established that 86.9% of the counselors and psychological counselors employed in BİLSEMs graduated from the PDR department in terms of the undergraduate program they completed, and that teachers from the fields of educational sciences and sociology also participated in the research. A further analysis of the distribution of counselors/psychological counselors working in BİLSEMs in terms of their educational qualifications revealed that 50.2% had obtained a Bachelor's degree, 41.2% had attained a Master's degree, and 8.6% had a Doctorate.

It is understood that the scores related to the participation levels of guidance counselors/psychological counselors in activities with gifted students ($\bar{x}$: 3.47) and career counseling self-efficacy levels ($\bar{x}$: 3.18) are at a good level. On the other hand, in terms of the scores related to the fulfillment of the career expectations of guidance counselors/psychological counselors working in BİLSEMs by school administrators, it is observed that school administrators meet the career expectations of guidance counselors/psychological counselors at a high level ($\bar{x}$: 4.15).

The variables associated with the level of participation in activities with gifted and talented students and the satisfaction of their professional expectations by school administrators of counselors/psychological counselors working in BİLSEMs on their career psychological counseling self-efficacy levels were tested with regression analysis. The results of the analysis indicated that the model was significant, with the independent variables explaining 19% of the variance in the dependent variable (F : 11.13; R^2 : .19; $p < .05$).

Upon examining the relationship between meeting the professional expectations of guidance teachers/psychological counsellors working in SACS schools by school administrators and career counselling self-efficacy level scores, it becomes evident that there is a positive yet relatively weak

correlation. It can be surmised from this that the level of participation of guidance teachers/psychological counsellors working in SACS's in activities related to gifted and talented students, meeting expectations by school administrators and career counselling self-efficacy levels are interrelated. It would appear that there are no studies in the literature that explain the relationship between the professional expectations of guidance teachers/psychological counsellors working in SACS's being met by school administrators, their level of participation in activities related to gifted and talented students, and their career counselling self-efficacy level score. It would be beneficial to consider that in order to increase self-efficacy, social environment effects should be positive in addition to increasing knowledge and experience (Ann et al., 2016; Çetin et al., 2020; Georgiou et al., 2020; Yıldız, 2021; Gonzales et al., 2022). The regression analysis revealed that the career psychological counselling self-efficacy levels of guidance counsellors/psychological counsellors working in SACSs are significantly associated with their participation in activities with gifted students and meeting their professional expectations by school administrators.